

Specjalistyczna opieka ginekologiczna nad dziewczynką w okresie dojrzewania

Dr J. Konieczna

Rozwój psychoseksualny dziecka

Seksualność jest naturalną, pierwotnie uwarunkowaną biologicznie funkcją organizmu. Rozwój psychoseksualny u człowieka ma charakter ciągły, przebiegając od narodzin aż do śmierci. Oznacza to, że dzieci – także małe, przed osiągnięciem dojrzałości płciowej, są również istotami seksualnymi, zdolnymi do ekspresji swojej seksualności w sposób typowy dla wieku i poziomu rozwoju.

- Pierwsze kilkanaście lat rozwoju seksualnego tworzy fundament dla dorosłej seksualności. W rozwoju seksualnym pierwsze 18 lat nie jest okresem jednolitym – wyraźnym momentem przełomowym jest oczywiście okres dojrzewania. Niektórzy autorzy wyróżniają w przebiegu całego rozwoju psychoseksualnego trzy fazy:
 - 0-12 lat – okres eksperymentalny
 - 12-18 – okres dorastania
 - 18- więcej - dorosłość

Zachowania seksualne dziecka są jednym z elementów jego codziennej aktywności i pełnić mogą różnorodne funkcje: poznawcze (zdobywanie wiedzy o różnicach płciowych, prokreacji), społeczne (np. trening ról płciowych), emocjonalne (zaspakajanie potrzeby bliskości w relacji z drugim człowiekiem, szukanie przyjemnych i satysfakcjonujących przeżyć).

Wg prof. Marii Beisert przejawy dziecięcej seksualności grupowane są w cztery kategorie: zachowania masturbacyjne, zachowania orientacyjne, zachowania interakcyjne, zachowania twórcze.

Według psychoanalizy fazy rozwoju psychoseksualnego to przejściowy stan rozwoju psychoseksualnego, różniący się od stanu poprzedniego oraz następnego przemianami libido, czyli popędu seksualnego.

Faza oralna ("oris" znaczy usta) - obejmuje pierwszych 12-18 miesięcy życia, kiedy dziecko jest skupione na czynnościach związanych ze ssaniem, co przez drażnienie okolic ust sprawia mu przyjemność. Ustami dotyka również przedmiotów - są one jego narzędziem poznania. Zakłócenia w przebiegu tej fazy (brak matki lub niekarmienie piersią) wiążą się z zaburzeniami dalszego rozwoju.

Faza analna ("anus" znaczy odbyt) - obejmuje okres pomiędzy 1. a 3. rokiem życia, kiedy dziecko jest poddawane treningowi czystości i czynność wydalania kału. Zabiegi higieniczne związane z drażnieniem odbytu sprawiają mu przyjemność. Psychoanalitycy przywiązują duże znaczenie uczeniu się kontroli własnych funkcji wydalniczych, gdyż jest to moment, w którym po raz pierwszy są stawiane dziecku wymagania - traktuje się go jako początek socjalizacji. Zaburzenie jej przebiegu ma się wiązać z rozwojem sztywności charakteru, późniejszym rygoryzmem, brakiem wyobraźni, zahamowaniami w życiu seksualnym.

Faza falliczna - obejmuje okres pomiędzy 3. a 6. rokiem życia, kiedy dziecko skupia zainteresowania na własnych narządach płciowych. Działania z tym związane sprawiają mu przyjemność. Od zachowania rodziców w tym czasie zależy będzie, czy aktywności dziecka będzie towarzyszyć uczucie wstydu i/lub winy, co w przyszłości stanie się przyczyną kompleksów. Charakterystyczny dla fazy fallicznej jest Kompleks Edypa u chłopców i Kompleks Elektry u dziewcząt.

Faza latencji - czyli wyciszenia, brak zainteresowania sprawami seksualnymi, występuje w okresie wczesnoszkolnym, około 7.-10. roku życia.

Faza homofilna - faza wyprzedzająca dojrzewanie i występująca w jego początkowym okresie (10.-12. rok życia), może się jednak wydłużyć. Przejawia się latentnymi tendencjami homoseksualnymi i wyraża się m.in. w dążeniu do przebywania w obecności osób jedynie tej samej płci, w wysublimowanych zachowaniach w stosunku do płci własnej, z reguły związanych z uczuciem głębokiej przyjaźni (zwłaszcza u dziewcząt). W niektórych przypadkach (z badań wynika, że takie doświadczenia ma 6% dziewcząt i 12 % chłopców) może dochodzić do kontaktów homoseksualnych, najczęściej w formie pieszczot. Rzadko jest to symptom orientacji homoseksualnej.

Faza genitalna - zaczyna się w okresie dojrzewania płciowego, około 12.-14. roku życia; zanim rozwinię się w pełni, występują zachowania typu masturbacyjnego. Obejmuje okres dojrzałości, kiedy człowiek jest zdolny do współżycia seksualnego z partnerem płci przeciwnej, przeżywania satysfakcji seksualnej i uczucia.

Według innych podziałów rozwój psychoseksualny człowieka trwa od poczęcia do starości. Obejmuje kolejne fazy, z których każda ma właściwe sobie cechy i zadania oraz uwarunkowuje przebieg faz następnych.

Faza płodowa; cechy istotne: determinacja płci, powstanie ośrodków seksualnych w mózgu, początki życia psychicznego; uwarunkowania: czynniki genetyczne, zdrowie rodziców, przebieg ciąży, postawy wobec rodzicielstwa, płci.

Faza narodzin; cechy istotne: szok porodowy; uwarunkowania: przebieg porodu, pierwsza reakcja uczuciowa matki, wspólne przebywanie.

Faza niemowlęca; cechy istotne: poczucie bezpieczeństwa, uczucie przyjemności; uwarunkowania: postawa uczuciowa matki, karmienie piersią, postawa wobec płci dziecka.

Faza wczesnodziecięca (1-2 lata); cechy istotne: matryca uczuciowości, podstawy osobowości; uwarunkowania: więź uczuciowa z matką, trening czystości, odżywianie, warunki życia, bodźce.

Faza edypalna (3-4 lata); cechy istotne: świadomość płci, doświadczanie zazdrości; uwarunkowania: więź z ojcem, jego postawa wobec płci dziecka, więź partnerska rodziców.

Faza zabaw (4-7 lat); cechy istotne: trening przyszłych ról, ciekawość seksualna, zabawy erotyczne; uwarunkowania: kontakty z rówieśnikami, uświadamianie seksualne, więzi między rodzeństwem.

Faza szkolna (7-11 lat); cechy istotne: identyfikacja z płcią, socjalizacja; uwarunkowania: osobowość wychowawców, kontakty z rówieśnikami, wychowanie seksualne w rodzinie, kultura.

Faza przedpokwitaniowa (10-12 lat); cechy istotne: poczucie tożsamości, potrzeba intymności; uwarunkowania: grupy homoerotyczne, usamodzielnianie.

Faza dojrzewania (11-19 lat); cechy istotne: biologiczne zmiany, seksualność, związki uczuciowe; uwarunkowania: "odpeępnianie się" od rodziców, autonomia, wpływ rówieśników, samowychowanie, samorealizacja, Ja idealne i Ja realne, moda młodzieżowa.

Faza wczesnej dojrzałości (20-35 lat); cechy istotne: role płciowe, związki partnerskie, rodzicielstwo; uwarunkowania: zawarcie małżeństwa, założenie rodziny, przystosowanie seksualne partnerów, satysfakcjonująca aktywność seksualna, nawyki i upodobania seksualne.

Faza wieku średniego (35-50 lat); cechy istotne: pełna realizacja roli partnerskiej i rodzicielskiej; uwarunkowania: u kobiet rozwój seksualności, u mężczyzn stabilna lub zmniejszająca się stopniowo aktywność seksualna, typowe kryzysy np. "smuga cienia" 40-letnich mężczyzn, obawy kobiet przed zmniejszeniem się ich atrakcyjności.

Faza wieku przekwitania (48-55 lat) - menopauza, a także andropauza; cechy istotne: ustanie miesiączkowania, objawy andropauzy; uwarunkowania: zespół zmian biologicznych i psychicznych, tzw. druga młodość", zmniejszanie aktywności seksualnej.

Faza "jesieni życia" (powyżej 55 lat); cechy istotne: mniejsza aktywność seksualna, dolegliwości, choroby; uwarunkowania: osamotnienie, wiek emerytalny.

Encyklopedia seksu (wersja na CD-ROM).

Red. Zbigniew Lew-Starowicz.